

УДК: (477+71): 327 "20"

Черник П. П.

кандидат політичних наук, доцент, начальник кафедри іноземних мов та військового перекладу Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (Україна, Львів), petro.chernyk@ukr.net

УКРАЇНА-КАНАДА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМИН

У статті аналізуються українсько-канадські взаємини сучасної доби. Метою статті є показати динаміку українсько-канадських взаємин на сучасному історичному етапі. Застосовано такі методи дослідження класичної геополітики як системний, порівняльний, історичний, нормативно-ціннісний та інші. Наголошено на стратегічному характері теперішніх українсько-канадських відносин. Виокремлено важливу роль української діаспори в Канаді у формуванні та розвитку канадської зовнішньої політики стосовно України. Окреслено найважливіші напрями двосторонньої співпраці першу чергу в економічній площині. Доведено, що Україна відіграє важливу роль у захисті національних інтересів Канади в Європі. Визначено найгостріші проблемні питання у міждержавних взаєминах та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: двосторонні відносини, стратегічний характер, міжнародні відносини, національні інтереси, діаспора.

Зі здобуттям Україною державної незалежності, для нашої країни розпочався доволі складний та суперечливий пошук власного місця та ролі у міжнародній ієрархії. Попри проголошений зовнішньополітичний курс виключно на засадах миру та безпеки, при відсутності територіальних претензій до будь-кого з міжнародних акторів, стратегічний поступ в бік НАТО та ЄС, Україна має чимало "проблемних зон" у стосунках як з окремо взятими країнами, так і з великими геополітичними угрупованнями сучасності. На тлі нескінченних "газово-економічних воєн" з Росією, безперечно об'єктивної та не менш дошкульної критики ЄС та США щодо прав людини, стану демократії та свободи слова в нашій державі тощо, українсько-канадські взаємини виглядають чи не ідеальними.

Саме Канада однією з перших визнала незалежність української держави. Через наявну в Канаді відчутно впливову українську діаспору [1] Україна отримала, за останні два десятиліття, суттєву економічну, дипломатичну, технічну, гуманітарну допомогу тощо. Разом з тим з огляду на високу конкуренцію у сучасному світі, в першу чергу в економічній площині, виникають між нашими країнами і певні "тертя". Саме тому, з огляду на вкрай динамічну зміну геополітичної обстановки у світі, питання вивчення сучасних українсько-канадських міждержавних взаємин є актуальним.

Отже, метою автора є показати динаміку розвитку стосунків між Україною та Канадою на сучасному етапі.

Предметом роботи є спектр ключових політичних та економічних питань взаємовідносин між нашими державами та їхні перспективи.

Методологічний інструментарій дослідження склали досягнення таких наук, як теорія міжнародних відносин і геополітика [3; 4]. Використано такі методи дослідження геополітики як системний, порівняльний, історичний, нормативно-ціннісний та ін., що дозволило автору якісно проаналізувати емпіричний матеріал та зробити чіткі, недвозначні висновки [13, с. 33-37].

Слід констатувати, що наукових досліджень з даної проблеми доволі багато. Цим питанням займалися такі дослідники як М. Дойчик [7], Е. Баран [2], В. Цимбалістий [23], В. Козик [11], Ю. Щербак [24], Я. Коземчук [10] та інші, однак, враховуючи швидко-

плинність змін взаємин між державами в сучасному світі, дана проблематика потребує більш новітніх наукових оцінок та характеристик.

Канада визнала державну незалежність України 2 грудня 1991 року – першою на той час західною країною та другою країною після Польщі. Дипломатичні відносини між Україною та Канадою були встановлені 27 січня 1992 року. 3 квітня 1992 року діє Посольство Канади в Україні, у листопаді 1992 року було відкрито Посольство України в Канаді, а пізніше – Генеральне консульство України в Торонто (березень 1993 року) [21].

Основні принципи та напрями розвитку відносин між двома країнами зафіксовано в "Спільній Декларації про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою" [18], у "Спільній декларації про Особливе партнерство між Україною та Канадою", підписаній у Києві 31 березня 1994 року [19], а також "Спільній декларації про подальший розвиток відносин Особливого партнерства між Україною і Канадою", підписаній у Києві 5 грудня 2001 року [20].

Взаємини між державами у перші роки незалежності України характеризувалися активним діалогом на міждержавному рівні, символічне місце в якому належить візиту Генерал-губернатора Канади українського походження Рамона Гнатишина 28 вересня-1 жовтня 1992 року, який став першим офіційним візитом Глави Канади в Україну. Велике значення для розвитку українсько-канадських відносин у наступні роки мали також перший державний візит до Канади Президента України Леоніда Кучми 23-27 жовтня 1994 року, у ході якого була підписана "Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою" [22].

Знаковою подією у розвитку двосторонніх відносин став державний візит до Канади Президента України В. Ющенка 26-29 травня 2008 року, який продемонстрував подальше зміцнення відносин особливого партнерства між Україною та Канадою, задекларованого у відповідних двосторонніх документах [21].

Конструктивною та партнерською є взаємодія двох держав в рамках ООН та інших міжнародних організацій. Слід відзначити підтримку з боку України щодо кандидатури Канади на виборах до Ради Міжнародної організації цивільної авіації, до складу Дорадчого комітету ООН з адміністративних бюджетних питань, взаємну підтримку на виборах до Ради Міжнародної морської організації. Також Україна підтримала ініційовану Канадою резолюцію ООН щодо порушень прав людини в Ірані, яка була схвалена у листопаді 2008 року. Канада підтримала кандидатуру України під час виборів до Ради ООН з прав людини у травні 2008 р. У 2010 р. Україна сприяла обранню Канади непостійним членом РБ ООН [21].

Канада послідовно надавала нашій державі політичну та технічну підтримку у приєднанні України до СОТ. Канада стала однією з перших країн, які підписали з Україною Двосторонній протокол щодо доступу до ринків товарів та послуг (20 лютого 2002 року). Україна входить до групи 20 країн, на яких сфокусовані пріоритети програм канадської технічної допомоги, які реалізуються через Канадське агентство міжнародного розвитку [21]. Важливо зауважити, що Канада надала технічну і фінансову допомогу уряду

України в програмі запровадження національної грошової одиниці – гривні. Крім того, Канада активно сприяє консолідації зусиль міжнародного співтовариства, що спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії та закриттям Чорнобильської АЕС [21].

Одним з провідних елементів двосторонньої співпраці у військовій сфері є участь України у канадській Програмі допомоги у військовій освіті (Military Training Assistance Program, МТАР), до якої Україна приєдналася у 1993 році, і метою якої є мовна та професійна підготовка фахівців для участі у миротворчих операціях [21].

Окрім загальнополітичного контексту відносин між Україною та Канадою, важливими є досягнення в галузевих аспектах державотворення, зокрема плідним виявився напрямок юриспруденції. Так скажімо, принциповим документом українсько-канадського співробітництва з юриспруденції та в юридичній взаємодії став Меморандум взаєморозуміння між Генеральною прокуратурою України й Міністерством юстиції Канади [14].

Важливим кроком стало співробітництво в галузі судочинства й правових реформ. Канада погодилася надавати допомогу Україні, підписавши з нею Протокол про Наміри між Офісом глави комісії федеральних судових справ при Уряді Канади і Міністерством юстиції України та Верховним Судом України [17]. Існує принципова домовленість між Міністерством юстиції України й Міністерством юстиції Канади щодо співробітництва в галузі юстиції [16]. Звертає на себе увагу також Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу в кримінальних справах, що має чинність Закону України тощо [6].

Уряд Канади через Канадське агентство міжнародного розвитку (КАМР) надає фінансову допомогу для виконання канадсько-української програми екологічного співробітництва (КУПЕС) протягом 1999-2002 рр. [8]. КУПЕС здійснюється під керівництвом Інституту державного управління Канади. Метою Програми є підтримка і сприяння процесу переходу України до ринкової економіки шляхом поліпшення діяльності з охорони навколишнього природного середовища.

Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень “ЄвроРегіо Україна” реалізує проект партнерства Канада-Україна “Регіональне врядування та розвиток” [12, с. 296]. Метою проекту є сприяння сталому регіональному розвитку шляхом створення та підтримки демократичного процесу участі громадськості у розробці та реалізації регіональної політики тощо.

Звичайно чи не найважливішим сектором взаємного співробітництва є економіка. У 1992 р. Канада була першою країною, що проголосила відкриття кредитної лінії у розмірі 50-ти мільйонів доларів для України через Корпорацію експортного розвитку. У жовтні 1994 року було запропоновано її додаткове продовження на \$20 млн.. Канада також створила Довірчі фонди в Європейському Банку Реконструкції і Розвитку та в Міжнародному Банку Реконструкції та Розвитку (Світовий Банк). Виділено в загальній сумі 515,8 млн. на період 1997-98 року для оплати послуг канадських консультантів, що працювали над проектами банку в

Центральній і Східній Європі, включаючи Україну [15, с. 12].

Проривним у торгівлі можна вважати 2004 рік. Так товарообіг у цей період між Україною і Канадою збільшився майже у два рази, досягши 83 млн. доларів США. Причому український експорт в Канаду збільшився за рік на 170 %. [8]. Тоді уперше за багато років валова продукція сільського господарства не знизилася, а зросла на 7,6%, в тому числі в рослинництві – на 18%. Завдяки запровадженню ринкових механізмів аграрна галузь України зменшила збитки в десять разів. Тому для фінансового зміцнення галузі важливо запозичити безцінний досвід Канади щодо створення кредитних спілок для підтримки селянських і фермерських господарств, а також системи довгострокового іпотечного кредитування, розвитку інфраструктури ринку землі. Ринковим перетворенням в сільському господарстві України сприяє успішне здійснення спільного проекту розвитку м'ясного скотарства і кормо-виробництва (СТЕП).

У IV кварталі 2008 року відбулося кризове зменшення зовнішньоторговельного обороту в Україні, воно склало 33 % порівняно з попереднім кварталом, тоді як загалом у світі аналогічний показник становив 20 %. Така ситуація значною мірою була спричинена зниженням попиту на традиційні експортні товари України (металопродукцію, хімічну та сільськогосподарську продукцію). Водночас – внаслідок девальвації національної валюти та падіння купівельної спроможності населення – суттєвого скорочення також зазнав імпорту. Перші ознаки відновлення світової економіки, підвищення цін на продукцію чорної металургії та сировинні ресурси сприяли збільшенню вартісних обсягів товарного експорту України до Канади. Аналіз щомісячних даних щодо зовнішньої торгівлі товарами України з Канадою свідчить, що позитивна динаміка експортно-імпортних операцій поступово відновлюється після різкого падіння внаслідок світової фінансово-економічної кризи 2008-2010 рр.

За даними Державного комітету статистики України, у 2011 році загальний обсяг взаємної торгівлі товарами та послугами між Україною та Канадою збільшився у порівнянні з 2010 роком на 35,8 % і становив 507,9 млн. дол. США. Експорт до Канади збільшився на 49,7 % та склав 262,2 млн. дол. США. Імпорт до України збільшився на 23,6 % і становив 245,7 млн. дол. США [8].

Обсяг канадських інвестицій в економіку України на кінець 2011 року зріс на 21,1% і становив 119,4 млн.дол. США, що складає 0,24% загального обсягу прямих інвестицій в Україну. 45,9% канадського капіталу продовжує зосереджуватися у промисловості (54,8 млн.дол.), у тому числі добувній галузі – 13,9 млн.дол., переробній промисловості – 26,8 млн.дол. На торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку припадає 21,1%, сільське господарство – 0,4% (8,7% на початку 2010 року), операції з нерухомим майном, інжиніринг – 11,1%, будівництво – 4,7% [8].

Знаковою подією у торговельно-економічних відносинах між Україною і Канадою став початок у 2009 році переговорного процесу стосовно підписання двосторонньої угоди про вільну торгівлю, про що було

оголошено під час візиту в Україну 22-23 вересня 2009 року Міністра міжнародної торгівлі та азійсько-тихоокеанського транспортного коридору Канади [8]. Того ж року відбулося підписання Меморандуму про співпрацю між Одеським морським торговельним портом і найбільшим канадським Портом Галіфакс. Далі було укладення Меморандуму про взаєморозуміння між Мінпаливенерго України та канадською компанією “ЕС-ЕН-СІ-Лейвелін-Інтернешнл”, а також досягнення домовленості між Національним космічним агентством України та канадською компанією “ЕМ-ДІ-ЕЙ” щодо будівництва першого українського супутника зв’язку та його кредитування Канадським агентством розвитку експорту.

Тим часом продовжувалося поглиблення українсько-канадської співпраці у різноманітних галузях. 29-30 вересня 2009 року в Києві пройшов Українсько-канадський космічний та авіаційний бізнес-саміт, в якому взяли участь представники 10 авіакосмічних компаній Канади та 46 підприємств та інститутів авіаційної та космічної галузей України.

21 травня 2010 року в м. Торонто відбувся українсько-канадський фармацевтичний семінар. До складу української делегації увійшли 43 учасники, серед яких представники профільних державних інституцій, представники малого та середнього бізнесу України. У цьому ж році посилена увага приділялася організації двостороннього бізнес-форуму, який відбувся 10-14 червня 2010 року в м. Едмонтон (провінція Альберта, Канада).

Вступ до СОТ посилив відкритість економіки України. Зокрема, середньозважену ставку мита на імпорту товарів було знижено з 10,2 % до 7,3 %. Відтак захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції та надмірної експансії з боку імпорту нині набуває дедалі більшої актуальності. Разом з тим, вступ до СОТ тягне за собою жорстку конкуренцію, не стала винятком і Канада. Так восени 2013 року, Канада зупинила переговори щодо підготовки угоди про вільну торгівлю з Україною доти, доки Київ не відкличе заявку на перегляд мит у рамках Світової організації торгівлі [9].

Особливе місце у двосторонніх відносинах належить питанню культурно-гуманітарного співробітництва, та зокрема, підтриманню зв’язків з українською громадою Канади, яка, за даними перепису населення станом на перше десятиліття ХХІ сторіччя становить 1 млн. 209 тис. 085 осіб (3,87% від загального населення) та за розміром є сьомою національною меншиною [21].

Загалом, на території Канади нараховується понад 1000 етнічних українських громадських організацій та спілок, більшість з яких об’єднані в організації Конгрес українців Канади (КУК), який був заснований у 1940 році. КУК виступає від імені переважної більшості українських канадців країни, представляючи їх у державних установах та засобах масової інформації.

Тут слід зауважити, що українці відіграють помітну роль у політичному житті Канади: ще в 1907 р. був обраний 1-й війт українець, у 1913р. – 1-й член законодавчої палати, у 1925 р., – 1-й член федерального парламенту в Оттаві. Українці обиралися мерами Едмонта та Вінніпега. Близько 100 наших земляків оби-

рались до провінційних законодавчих органів, майже 30 були членами федерального парламенту, 5 – сенаторами, 10 з них призначалися міністрами.

Канаді потенційно не вигідна асиміляція українців, канадських громадян, особливо франкомовна. Найвпливовіші громади Канади, франкомовна і англomовна, визначають федеральний устрій Канади. У прихильників єдності держави є невелика перевага над сепаратистами франко-канадцами, тому збереження української громади як етнічно-культурної окремішності, що завжди відзначалася консервативністю поглядів і лояльністю до держави, є одним з чинників збереження непорушним існуючого політичного статус-кво у Канаді.

Тут слід наголосити, що політико-соціальний лад Канади характеризується високим рівнем розвитку демократичних традицій, свободи слова, релігій тощо. Якщо до цього додати ще й офіційну політику багатокультурності, то можна переконано стверджувати: всі ці фактори активно сприяють перетворенню будь-якої етнічної групи на своєрідну “групу тиску” [10].

Особливо активною позиція української діаспори була на першому етапі українсько-канадських відносин – від 24 серпня по 1 грудня 1991 року. У цей час, до оголошення підсумків грудневого референдуму, Україну не можна було офіційно визнавати незалежною державою. Однак представники Конгресу українських канадців вже тоді не раз зверталися до федерального уряду з наполегливим проханням визнати незалежність України і запросити до Канади Голову Верховної Ради Леоніда Кравчука. Його візит був тоді досить результативним: майбутній президент дістав відчутну підтримку канадської сторони в переддень референдуму [10].

Водночас уже на цьому етапі в українській громаді Канади стало помітним деяке розчарування ходом політичних та економічних перетворень в Україні. Такі провідні громадські організації Канади, як Ліга визволення України, Ліга Українських Канадців та Союз Українців Самостійників Канади критикували, зокрема, низькі їх темпи, бюрократизм чиновників, зволікання у створенні необхідної законодавчо-правової бази, наприклад в питаннях приватизації, захисту приватної власності та іноземних інвестицій тощо.

Починаючи з 1991 року, активні представники українських організацій Канади ініціювали сотні гуманітарних акцій. Однією з найбільших, в реалізації якої взяли участь представники й інших етнічних груп, була програма “Друзі дітей”. У її рамках протягом 1994-95 років було надано допомогу 135 дитячим організаціям, 15 лікарням, клінікам, реабілітаційним центрам – усього на суму 4 мільйони доларів. Цією допомогою скористалися понад 30 тисяч дітей [5].

Українські громадські установи включаються в міждержавне співробітництво двома типовими способами. Перший – участь у проектах в цілому українських організацій, найчастіше КУКа, другий – участь окремих представників громади в ролі експертів, координаторів, які водночас представляють якусь державну структуру, комерційну організацію або навчальний заклад, що виконує проект.

Не можемо оминати увагою географічну діяльність українців Канади в гуманітарній сфері. Так, скажімо до середини ХХ ст. канадське місто Вінніпег став центром

культурного життя української діаспори у Канаді. Згодом Торонто та Едмонтон продовжили духовно-культурний та просвітницький запал українства на території Північної Америки. Ці міста проявили себе як потужні осередки українських культурних організацій та видавничих сфер. Зокрема, газетно-видавнича справа у провінції Альберта базувалася на часописах “Нова громада”, “Українські вісті”; у м. Торонто статті українською мовою можна було прочитати з видань “Гомін України”, “Новий шлях” та ін.

За спільними програмами державних та громадських організацій України, українських товариств Канади на Американському континенті були збудовані пам’ятники Тарасові Шевченку, Лесі Українці, Василю Стефанику, іншим видатним діячам української культури. На запрошення своїх земляків Канаду відвідували Зоя Гайдай, Іван Паторжинський, Анатолій Солов’яненко, Дмитро Гнатюк, Євгенія Мірошніченко, Анатолій Авдієвський тощо.

Наголосимо на тому, що у розвиток гуманітарних українсько-канадських взаємин зробили чималий особистий внесок відомі канадці українського походження.

Так, скажімо, відомий громадсько-культурний діяч Петро Яцик став одним із спонсорів Інституту українських студій Гарвардського університету (США), Енциклопедії українознавства, Центру досліджень історії України ім. П. Яцика при Альбертському університеті (Канада), Освітньої фундації ім. П. Яцика (її фонд налічує 4 млн. доларів), Українського лекторію в Школі славістики та східноєвропейських студій при Лондонському університеті, документального центру в бібліотеці ім. Джона П. Робертса при Торонтському університеті [8].

Костянтин (Джеймс) Ількович Темертей належить до когорти найбільших українських меценатів сучасності. Канадський підприємець є членом Консультативної ради з питань іноземних інвестицій при Президентові України. Також він очолював комітет і фінансував урочистості, пов’язані із святкуванням 100-річного ювілею переселення перших українців у Канаду. В Україні Костянтин Темертей реалізував ряд проектів: влаштував виставку коштовностей “Золото скіфів із стародавньої України” в Королівському музеї м. Онтаріо; фінансував видання українських книг, зокрема яскравого подарункового видання “Кобзаря” Т. Шевченка; англійською мовою було видано “Атлас мінеральних ресурсів України” [8]. Також К. Темертей був фундатором Бізнесшколи при Києво-Могилянській академії і очолив її. [8].

У 2006 році розпочалася співпраця ще одного мецената українського походження Ераста Гуцуляка з Національним університетом “Острозька академія”. Він надав 100 тис. дол. на будівництво нового навчального корпусу академії. Будівництво розпочалось у 2007 році. До комплексу входить вежа імені Ераста та Ярмили Гуцуляків.

Окрім Острозької академії, Ераст Михайлович також є меценатом Рівненської гімназії № 1, де колись навчався. Він створив преміальний фонд для щорічного нагородження учнів – переможців олімпіад, конкурсів Рівненської української гімназії. Ераст Гуцуляк профінансував видання “Словника українських співаків”, книги Наталії Негребецької “Дороги долі”. У 2006 р. році з метою популяризації української мови в Криму Ераст

Гуцуляк був одним із спонсорів мовного конкурсу проведеного Всеукраїнською громадсько-політичною газетою “Кримська світлиця” тощо [8].

Економічна криза, труднощі на шляху політичного становлення України зумовили активізацію її контактів з Канадою, пов’язаних з питаннями конкретної допомоги нашій країні. Канада, надавши в критичний момент Україні допомогу, показала себе вірним другом і союзником нашої держави на міжнародній арені. Канаді незалежна Україна потрібна як стратегічний партнер, який, подолавши кризові явища відіграватиме помітну роль в європейських економічних і військово-політичних структурах, а Канада матиме союзника, через якого зможе ширше представляти свої інтереси в Європі.

Канада приваблює Україну як високорозвинута держава з потужним економічним потенціалом, великими запасами природних ресурсів і високим рівнем розвитку наукоємного виробництва. Ми могли б одержати з Канади руди кольорових металів, деревину, целюлозу, папір, машини й устаткування, нафту й скраплений газ. Україна й Канада можуть співпрацювати у сфері високих технологій, зокрема в авіакосмічній промисловості, де обидві країни мають неабиякий досвід.

Також бачимо, що представники української діаспори, завдяки своєму соціально-економічному, політичному і культурному положенню в плюралістичному суспільстві Канади активно включені в процес формування українсько-канадських відносин. Конгрес Українців Канади та очолювані ним організації стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва, які спрямовані на створення в Україні стабільного середнього класу, на максимальну адаптацію комерційних і ринкових механізмів в Україні до діючих структур західноєвропейського і північноамериканського ринків, а також на якомога швидше входження України в ринкову економічну систему, що позитивно вплине на умови розвитку канадського бізнесу в нашій країні та створить сприятливий інвестиційний клімат для канадського капіталу.

Список використаних джерел

1. Аппатов С., Горбатюк Н. Океан – не перепона. Формування українсько-канадських відносин і роль у цьому української діаспори / С. Аппатов, Н. Горбатюк // Політика і час. – № 10. – 1998. – С. 20.
2. Баран Е. Канадське співробітництво з Україною. Зовнішня торгівля / Е. Баран. – № 1-2. – 1999. – С. 34-35.
3. Бучин М., Гетьманчук М., Ільницька У та ін. Основи теорії міжнародних відносин. Навчальний посібник / М. Бучин, М. Гетьманчук, У. Ільницька та ін. – Львів : Академія сухопутних військ, 2010. – 240 с.
4. Геополітика. Військово-політичні аспекти: Навчальний посібник / О. Бойко., Ю. Бураков., С Власюк та ін. – Львів : ЛІСВ НУ “ЛП”, 2008. – 343 с.
5. Горбатюк Н. Роль української діаспори Канади в формуванні українсько-канадських відносин (1991–1997 рр.). – Автореферат дисертації канд. іст. наук. – Одеса, 1999. – С. 14.
6. Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах від 23.09.1996. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_003.
7. Дойчик М. Стосунки України та Канади в 1991–1996 рр.: патронат чи співробітництво / М. Дойчик // Нова політика. – № 4. – 1998. – С. 9-12.
8. Загальна характеристика відносин України із Канадою. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://vokon.ru/docs/91000/index-7757.html?page=3>

9. Канада зупинила переговори про вільну торгівлю з Україною через мита. Угода про асоціацію з ЄС: читаємо між рядків. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.vgolos.com.ua/news/kanada_zupynyla_peregovory_pro_vilnu_torgivlyu_z_ukrainoyu_cherez_myta_121074.html

10. Коземчук Я. Українсько-канадські взаємини в 1991-2001 роках [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://newright.primordial.org.ua/canada.htm>

11. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини / В. В. Козик. – К.: Знання, 2006. – С. 351.

12. Козюра І. Основні тенденції розвитку місцевого самоврядування в Канаді на рубежі XX-XXI століть / І. Козюра // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – № 2. – 2004. – С. 296-300.

13. Кудряченко А. Геополітика / А. Кудряченко, Ф. Рудич, В. Храмов. – К.: МАУП, 2004. – 293 с.

14. Меморандум про взаєморозуміння між Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції Канади [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU92363.html.

15. Музика В. Канада ніколи не забувала про Україну / В. Музика // Політика і час. – № 3. – 2005. – С. 3-11.

16. Принципова домовленість між Міністерством юстиції України і Міністерством юстиції Канади щодо співробітництва в галузі Юстиції [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?user=c191y1992&sp=i.8>.

17. Протокол про Наміри між Офісом голови комісії федеральних судових справ при Уряді Канади (перша сторона) та Міністерством юстиції України (друга сторона) та Верховним Судом України (третя сторона). [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_030.

18. Спільна Декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?user=c191y1992&sp=i>.

19. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/124_002.

20. Спільна Декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/legal-acts>.

21. Стан та перспективи українсько-канадських відносин. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/can/1368.html

22. Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_001.

23. Цимбалістий В. Теорія міжнародних відносин / В. Цимбалістий / Навчальний посібник. – Ч. І. Львів: Новий світ, 2000. – 320 с.

24. Щербак Ю. “Канадський досвід надихає і підказує” / Ю. Щербак // Діловий вісник. – № 12. – 2002. – С. 8-10.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Appatov S., Gorbatiuk N. Okean – nepererona. Formuvannya ukraïnsko-kanadskyyh vidnosyn i rol u tsumo ukraïnskoyi diaspori / S. Appatov, N. Gorbatiuk // Polityka i chas. – № 10. – 1998. – С. 20.

2. Baran E. Kanadske spivrobitnytstvo z Ukrainoyu. Zovnishnya torgivlya / E. Baran. – № 1-2. – 1999. – С. 34-35.

3. Buchyn M., Getmanchuk M., Ilynska U. ta in. Osnovy teoriiy mizhnarodnyh vidnosyn. Navchalniy posibnyk / M. Buchyn, M. Getmanchuk, U. Ilynskata in. – Lviv : Akademiya suhoputnyh viysk, 2010. – 240 s.

4. Geopolityka. Viyskovo-politychni aspekty: Navchalniy posibnyk / O. Boyko, Y. Burakov, S. Vlasuykain. – Lviv : LISVNU “LP”, 2008. – 343 s.

5. Gorbatiuk N. Rol ukraïnskoyi diaspori Kanady v formuvanni ukraïnsko-kanadskyyh vidnosyn (1991-1997 rr.). – Avtoreferat dysertatsiyi kand. ist. nauk. – Odesa, 1999. – С. 14.

6. Dogovirmizh Ukrainoyu ta Kanadoyu pro vzaemodopomogu u kryminalnyh spravahvid 23.09.1996. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_003.

7. Doychuk M. Stosunky Ukrainy ta Kanady v 1991-1996 rr.: patronat chy spivrobitnytstvo / M. Doychuk // Nova polityka. – № 4. – 1998. – С. 9-12.

8. Zagalna harakterystyka vidnosyn Ukrainy z Kanadoyu. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://vokon.ru/docs/91000/index-7757.html?page=3>

9. Kanada zupynyla peregovory pro vilnu torgivlyu z Ukrainoyu cherez myta. Uгода pro asotsiatsiyu z ES: chytayemo mizh ryadkiv. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.vgolos.com.ua/news/kanada_zupynyla_peregovory_pro_vilnu_torgivlyu_z_ukrainoyu_cherez_myta_121074.html

10. Kozemchuk Y. Ukraïnsko-kanadski vzyayemny v 1991-2001 rokah. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://newright.primordial.org.ua/canada.htm>

11. Kozyk V. V. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny / V. V. Kozyk. – K.: Znannya, 2006. – С. 351.

12. Kozyura I. Osnovni tendentsiyi rozvytku mistsevogo samovyaduvannya v Kanadi na rubezhi XX-XXI stolit / I. Kozyura // Visnyk Natsionalnoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya pry Prezidentovi Ukrainy. – № 2. – 2004. – С. 296-300.

13. Kudryachenko A. Geopolityka / A. Kudryachenko, F. Rudych, V. Hramov. – K.: MAUP, 2004. – 293 s.

14. Memorandum pro vzyemorozuminnya mizh Generalnoyu prokuraturoyu Ukrainy ta Ministerstvom yustyttsiyi Kanady. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU92363.html.

15. Muzyka V. Kanada nikoly ne zabuvala pro Ukrainu / V. Muzyka // Polityka i chas. – № 3. – 2005. – С. 3-11.

16. Prynstypova domovlenist mizh Ministerstvom yustyttsiyi Ukrainy i Ministerstvom yustyttsiyi Kanady shchodo spivrobitnytstva v galuzi Yustyttsiyi. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?user=c191y1992&sp=i.8>.

17. Protokol pro namiry mizh Ofisom holovy komisiyi federalnyh sudovyh sprav pry Uryadi Kanady (persha storona) ta Ministerstvom yustyttsiyi Ukrainy (druga storona) ta Verhovnym Sudom Ukrainy (tretya storona). [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_030.

18. Spilna Deklaratsiya pro vstanovlenna dyplomatychnykh vidnosyn mizh Ukrainoyu i Kanadoyu. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?user=c191y1992&sp=i>.

19. Spilna Deklaratsiya pro osoblyve partnerstvo mizh Ukrainoyu i Kanadoyu. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/124_002.

20. Spilna Deklaratsiya pro podalshiy rozvytok vidnosyn osoblyvogo partnerstva mizh. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/legal-acts>.

21. Stan ta perspektivyvy ukraïnsko-kanadskyyh vidnosyn. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/can/1368.html

22. Uгода pro druzhbu i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoyu i Kanadoyu. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_001.

23. Tsymbalistiy V. Teoriya mizhnarodnyh vidnosyn / V. Tsymbalistiy / Navchalniy posibnyk. – Ch. 1. – Lviv : Noviysvit, 2000. – 320 s.

24. Shcherbak Y. “Kanadskiy dosvid nadyhaye i pidkazyue” / Y. Shcherbak // Diloviy visnyk. – № 12. – 2002. – С. 8-10.

Chernyk P. P., PhD in Political Sciences, Associate Professor of the Head of Department of Foreign Languages and Military Translation, Army Academy named after hetman Petro Sagajdachnyj ((Ukraine, Lviv), petro.chernyk@ukr.net

Ukraine-Canada: current situation and perspectives of interstate relations

This article analyzes the Ukrainian-Canadian relations of the present time. The aim of the paper is to show the dynamics of Ukrainian-Canadian relations at the present historical stage. Research methods of classical geopolitics, such as systematic, comparative, historical, normative-axiological and others are used. The strategic nature of today's Ukrainian-Canadian relations is emphasized. The author determines an important role of Ukrainian diaspora in Canada in the formation and development of Canadian foreign policy towards Ukraine. The most important areas of bilateral cooperation, especially in the economic sphere. It is proved that Ukraine plays an important role in protecting Canada's national interests in Europe. The most acute problems in state-to-state relations and their solution are defined.

Keywords: bilateral relations, strategic nature, international relations, national interests, diaspora.

Черник П. П., кандидат політичних наук, доцент, начальник кафедри іноземних мов та військовопереводу Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (Україна, Львів), petro.chernyk@ukr.net

Україна-Канада: стан і перспективи сучасних міждержавних відносин

В статті аналізуються українсько-канадські відносини сучасності. Цілью статті є показати динаміку українсько-канадських відносин на сучасному історичному етапі. Застосовано наступні методи дослідження класичної геополітики як системний, порівняльний, історичний, нормативно-ціннісний та інші. Зазначено стратегічний характер нинішніх українсько-канадських відносин. Підкреслено важливу роль української діаспори в Канаді в формуванні та розвитку канадської зовнішньої політики в відношенні України. Визначено найважливіші напрями двостороннього співробітництва, в першу чергу в економічній площині. Доведено, що Україна грає важливу роль в захисті національних інтересів Канади в Європі. Визначено найостріє проблемні питання в міждержавних відносинах та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: двосторонні відносини, стратегічний характер, міжнародні відносини, національні інтереси, діаспора.

* * *

УДК 321.7419/20(342.61)

Гайданка Є. І.

кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління, Ужгородський національний університет (Україна, Ужгород), haydankayew@ukr.net

Еволюція інституту президентства Польської Республіки у період постсоціалістичної трансформації

Визначено конституційні, політичні та адміністративні засади інституту президентства в Польській Республіці в ході системної постсоціалістичної трансформації. У результаті демократичного оновлення конституційно-політичної сфери (1989–1997 рр.) у Польщі встановлено новий механізм функціональних повноважень президента. Протягом періоду 1989–2010 рр. трансформація політичної системи призвела до чотирьох етапів еволюції президентських інституцій: доінституційного, початкового, перехідного та оптимізованого. Кожен етап трансформації закладає основи до збільшення або обмеження владних повноважень президента. Президент відіграє одну з домінуючих ролей у системі вищих органів державної влади в Польській Республіці, передусім наділений суттєвими виконавчо-розпорядчими та контрольними повноваженнями. Сучасна змішана республіканська форма правління в Польщі сприяла закріпленню міцної президентської влади, що водночас не призвело повернення країни до авторитарних традицій державного управління.

Ключові слова: Польська Республіка, трансформація, інститут президентства, Сейм, Рада Міністрів, Конституція, державне управління.

Польська Республіка протягом останніх десятиліть стала своєрідним еталоном системного переходу до демократії на постсоціалістичному та пострадянському просторі. У результаті успішного короткотривалого демократичного транзиту в країні інституціалізовано принципи політичного плюралізму у сфері державного управління. Поряд із системною трансформацією у Польщі проходять процеси еволюції інституту президентства, що, у свою чергу, позначилось на конституційному та політичному інституційному дизайні країни.

У вітчизняній науці проблематиці постсоціалістичної трансформації Польської Республіки присвячено достатньо дослідницької уваги. Водночас вивчення еволюції окремих політичних інститутів Польщі потребує більш детального аналізу. Різні аспекти розвитку політико-правової системи країни у перехідний період стали предметом розгляду ряду вітчизняних науковців: А. Чебан – особливості конституціонування у контексті інтеграційних процесів [11]; М. Марчук, В. Малиновський – аналіз реформ у сфері територіального самоуправління [2; 1]; О. Фролов – аспекти моделі

місцевого самоврядування [8]; Г. Соловій – специфіка президентських виборів крізь призму мас-медіа [7]; Л. Прокопенко – реформи у сфері місцевих органів виконавчої влади [6]. Окремо слід виділити науковий довідок з аналізу специфіки інституту Президента Польщі О. Новикова [3–5].

Мета статті полягає у визначенні особливостей застосування та еволюції інституту президентства Польщі в умовах переходу до демократії. Основними завданнями дослідження є аналіз нормативної бази посади президента, розгляд етапів інституційного оформлення інституту президента у розрізі конституційного та політичного реформування Польської Республіки. Значна увага приділяється політологічному аналізу президентських виборів на сучасному етапі.

Важливим етапом демократизації політичної системи стало введення у 1989 р. інституту президентства, оскільки державна влада перестала зосереджуватись у руках виключно консервативної еліти Польської Об'єднаної Партії Робітників (ПОРП). Зрештою, у лютому 1989 р. розпочинає роботу “круглий стіл” між комуністичною владою та опозицією. У результаті переговорів були підписані домовленості, які передбачали поступове реформування у рамках модернізованого демократичного соціалізму Польської Народної Республіки (ПНР).

Нормативно-правовою основою становлення інституту президентства в Польщі стали прийняті зміни до Конституції. Загалом, можна виділити наступні етапи конституціонування:

1) квітень–грудень 1989 р. – внесення поправок до старої Конституції 1952 р.:

- введення нової керівної державної посади – Президента, який обирався на засіданні Національних зборів (входили депутати Сейму та Сенату);
- підзвітність уряду президенту та парламенту;
- президент наділяється правом розпуску парламенту.

2) жовтень 1992 р. – прийняття закону “Мала Конституція”, який визначає функціональні повноваження між гілками влади:

- у системі вищих органів державної влади закріплювалась міцна президентська влада, яка мала бути обмежена після ратифікації нової Конституції;
- виконавча влада зосереджується у президента та уряду.

3) квітень 1997 р. – прийняття нової демократичної Конституції Польської Республіки:

- обмеження президентських повноважень за рахунок посилення ролі уряду по відношенню до президента і парламенту та ліквідації значної частини президентських відомств.

Відповідно до норм Конституції повноту виконавчої влади в Польщі складають Президент та Рада Міністрів. У системі владної взаємодії Президент як представник виконавчої влади наділений такими конституційними повноваженнями:

- 1) володіє правом розпуску парламенту (у випадку неприйняття бюджету і передачі на затвердження Президенту (ст. 225), відмови Раді Міністрів у вотумі довіри (ст. 155);